

Pantxoa Etchegoin

Hi ruzpalau gai hautatu ditut 2003. urtean iparraldeko Euskal kultur erakundeak garatu edo lagundu kultura ekintzen aipatzeko: sorkuntza artistikoa, artisten sustengatzeko lanpostu berria, Euskal kultur erakundeak Eusko Jaurlaritzarekin izenpetu hitzarmena, eta azkenik joanago eta gehiago euskal diasporarekin bultzatzen ditugun egitasmoak munduan zehar.

Sorkuntzak

Sorkuntza andana bat ekoiztua izan da aurten ere Iparraldean eta oro har sendi da, alde batetik artistek beren lana ahal bezain baldintza onetan eraman nahi dutela, adibidez antzerki batentzat zuzendari profesional bat hartuz, eta bestetik aniztasunaren koloreak aurkitzen direla o bretan. Eredu bezala, aipatuko ditut lau sorkuntza desberdin: *Gaua*, *Zamaltzain*, *Gure baitako ilargiak*, eta *Isiltasunaren ortzadarra* euskal kantata.

Gaua ikusgarria, Hazparne aldeko «Lagunarte» elkar-teak alhan ezarri du udaberrian. Hor baziren nola artista profesionalak, hala amateurrak, batzuk Euskal Herrikoak, bertzeak Korsikakoak eta Marseilla hiri ingurukoak. Gaur-en gaia hartuz, Christophe Hiriart proiektu honen eramaileak aztertu nahi ukan ditu, iluntasunaren aurrean eta kulturaren arabera, norberak dituen jokoera desberdinak.

Akelare ere sartu du zati batean, hor oitarazten zuela XVII. mendean Pierre de Lancre inkisidorea Euskal Herrira etorri zela hemengo jendearen ibilmoldeen epaitzera. Hitza, musika, argi jokoak...: *Gaua* ikusgarria emana izan da hiru aldiz Iparraldean, aldi batez Korsikan eta Marseilla hirian ere azkenik.

Zamaltzain ikuskizunak, aldiz, oinarri gisa 1930eko urte haietan Aragoi aldetik Zuberoara zetozen langileen inguruko giroa du, garai hartan espartinak biziarazi baititu Mauleko eta inguruetako familia gehienak, orain, zorigaitzez, ogibide hori desagertzeraz baldin badoa ere. Hirurogei bat kantari, dantzari eta antzerkilari, horien guzieren zuzendari, Pier-Pol Berzaitz, Xiberoko idazle, ereslari eta kantari paregabea. Ikuskizunaren berezitasun handiena da Zaragoza aldeko dantza eta kantari talde batekin lan egin dutela, eta amodiozko historia baten bidez, behialako bi komunitateen arteko kezka eta arazoak erakutsi dituztela.

Bertzalde, Howard Buten-en *Quand j'avais cinq ans, je m'ai tué* eleberriaren egokipena eginez, Traboules txotxongilo taldeak *Gure baitako ilargiak* deitu sorkuntza hedatu du aurten, iparraldean eta hegoaldean ere. Konpainia gazte honek hautatu du usaiako bideetatik ateratzea, gehiago gizakiaz, jendearen intimitateaz mintzatuz, eta hori txotxongiloen bitartez. Traboules elkarte muntatu dute iparraldean profesionalizatzeko asmoarekin eta jadanik antzerkilaria berri baten sortzeko xedea badaukate.

Azkenik, aipatu nahi nuke aurten zabaldua izan den euskal kantata berria, *Isiltasunaren ortzadarra*, Ipar Euskal Herrian ekoiztua izan dena.

Euskal kultur erakundeak eta Baionako kontserbatorioak antolatu sorkuntza-egonaldiari esker, Nicolas Bacri frantses musikagile garaikide handienetarikoak hogeitabost minutuko musika obra bat ondu du, JosAnton Artze gure poeta ospetsuaren olerkiak harrointzat hartuz.

Kantata hau sartua izan da disko bikoitz batean, Nicolas Bacriren beste obra batzuekin batera, eta egun hauetan Marseillako Empreinte Digitale disko argitaratzaileak hedatzen du munduan zehar. Gehi daiteke ere mugaz bi aldeetako lankidetzak bat izan dela, lan honetan, bertzeak bertze, Tolosako *Kea* eta *Hodeietz* korok parte hartu baitute.

Artisten laguntzaile

Ohar gaitzkeen bezala, talentuak eta kemenak baditugu euskal kulturaren hazteko eta hedatzeko.

Ber denboran, onartu behar da lan handi bat badugula egiteko, bereziki sortzen diren obrak gehiago zabalduak izan daitezen, bai Euskal Herrian, bai Euskal Herritik kanpo.

Horregatik, Euskal kultur erakundeak lanpostu bat ireki du bereziki artisten laguntzeko maila guzietan: sorkuntzan, formakuntzan eta hedapenean.

Alabaina, ohartzen gara iparraldeko artista batzuek gero eta gehiago profesionalizatu nahi dutela, eta horretarako prestakuntzak edo formakuntzak eskatzen dizkigute.

Azken urte hauetan, kanpoko artisten egonaldiak antolatu ditugu *Kantuketan* programaren babesean, bereziki Europa ekialdeko herri zenbaitetakoekin. Aurten berean, Sao Tomé uharteko musikari batzuek hamar bat egun iragan dute Euskal Herrian eta sorkuntza bat eraiki, iparraldeko kantari eta musikariekin. Azkenik Danyel Waro Réunion uharteko artista famatuak ikusgarri eta formakuntza bereziak eskaini ditu Polo Beyris deitu Baionako auzoan, Euskal Herriko Beñat Achiary kantariarekin batera. Postu berri honi esker, horrelako ekintzak ugalduko ditugu ondoko hilabeteetan. Halaber, Euskal kultur erakundearen, bizpahiru urtetan kultura egitasmo berri bat abiaraziko dugu, eta hor artistak zuzenki inplikatuak izanen dira. Ondorioz, espero dugu Euskal Herritik kanpo ere gure artistak ezagutuagoak izanen direla. Horretarako, lan partaidetzak garatu behar dira, sare berriak eraiki, bertzeak bertze ikusgarri programatzaileekin.

Eusko Jaurlaritzarekilako elkarlan hitzarmena

Euskal kultur erakundeak sortu zenetik, beti lan harreman sendo eta jarraikiak ukan ditu Eusko Jaurlaritzarekin, bereziki hizkuntza alorrean. Adibide gisa, azken hamar urte hauetako inkesta soziolinguistikoak (azkena ez ezik) guk eraman ditugu iparralderako, hizkuntza politikako zerbitzuen partaidetzarekin.

Baina enetzat urriaren 18an izenpetu dugun hitzarmen hau oso garrantzitsua da: alde batetik, gure ekintza komunak nolabait ofizializatzen baititu, eta, beste aldetik, hizkuntzaren alorraz gain, kultura egitasmoak ere gehiago garatzen ahalko baititugu mugaz bi aldeetan. Aurten bertan, hainbat ekintza obratu dugu hegoaldean, adibidez Getxon eta Laudion *Kantuketan* erakusketaren bitartez, nolaz ere Donostiako Koldo Mitxelena zentroan lau ikuskizun berezi antolatuz urte hastapenean. Aldi guziz, Iparraldeko artistek parte hartu dute. Gure xedea da Hegoaldeko artisten gomitatzea ere iparraldera, trukaketa artistikoak bultzatuz.

Halaber, hitzarmen horren bitartez lan partaidetzak sortzen ahalko ditugu, teknologia berrien alorrean, informazio trukaketak eginez eta zubiak eraikiz, internet sargia desberdinen artean.

Euskal diasporak munduan gaindi

Uda honetan, suerte handia ukan dut Saint-Pierre-et-Miquelon uharteetara joateko, hango Kontseilu orokorrak antolatu ikasketa-bidaia baten bitartez. Nirekin batean, bazen ere ekonomia, turismoa eta prentsa ordezkatzeko duten jendea.

Harritua egon naiz hango jendearen abegi onaz, eta oroz gainera euskaldunentzat duten atxikimendu ezinagorikoa.

Neurri batean ezagutzen nuen, bertzeak bertze, Euskal Herriko, Britainiako eta Normandiako itsasturien historia uharte horietan: Saint-Pierre eta Miquelon XVI. mendean jadanik edo lehenago, Ternuan, Labradorren, Quebecen, besteak beste... baina gauzak hobeki senditzen dira toki horietan zangoa pausatuz liburuetan irakurtuz baino. Adibidez, berehala asma dezakegu hara zihozten arrantzaleek zenbateraino pairatu zuketako momentu batzuetan, hain dira, nahiz ederrak, toki gogorak, oroz gainera negu minean.

Euskal arima badabil portuan, karrketan, etxeetako parretan, nolaz ere 1906.ean eraiki frontoian, non ere pilotak, euskal dantzak eta indar jokoek beren lekua baitute.

Argi da hango jendeak ezagutu nahi duela gaurko Euskal Herria, euskaldunak maite baititu. Bilatzen dituzte harreman iraunkorrak. Euskal kultur erakundeari doakionez, proposatu dugu jadanik datorren urterako kontalari bat hara joan dadin, halaber kantari eta musikari talde bat.

Funtsean, gure bidaiari segida eman nahian, hango delegazio bat etorri da azaro hastapen honetan bai Euskal Herriaren hobeki ezagutzeko, bai Saint Pierre eta Miquelon uharteen aurkezteko. Guhaurek Euskal kultur erakundeetan sortu dugun euskarri multimedia bat *Euskal Herriko aurpegiak* izenekoa eta lau hizkuntzatan egina (euskaraz, frantsesez, ingelesez eta espainolez) aurkeztu diegu eta oso interesatuak dira hango liburutegi eta turismo espazioetan horrelako lanabesaren ezartzeko.

Bertzalde, joan den udaberrian, Euskal Herriko ordezkari bat izan da Quebecen: oro har, hamabi artista, sukaldari, ostalari eta arno ekoizleak.

Bidaia honek ere (gertakizuna *Euskaldunak argitan Quebecen* deitua izan zen) frogatu zigun euskal kulturaren, ekonomia~~ren~~ eta gastronomia~~ren~~ arteko lotura hertsia, bai eta ere lotura honek Euskal Herriak kanpoan duen itxurari ekar diezaiokeen garapena.

Gaingirki baizik ez ditut aipatu gai hauek; izanzen beste asko ere. Niretzat, euskal kultura lehen-lehenik euskararen oinarritua da. Berritzaile inkestek baieztatu digute euskararen egoera oroz gainetik kezagarria dela iparraldean. Orain ordu baino orduago da hitzetarik obretara pasatzeko. Adibidez, lan handi bat badugu eramateko hurrekin, lehenik etxean barnean, transmisioaren hobeki segurtatzeko, bai eta ere eskolan edo eskolatik kanpoko aisialdietan euskararen sarrarazteko. Baina adierazpen artistiko desberdinetan ere, forma berriak ediren beharko ditugu, euskararen baloratzeko eta, ber denboran, ahal bezain publiko zabalarari gure hizkuntzaren eta kulturaren maitarazteko. ¶